

Nr 142.

Av herr **Lindhagen**, om skrivelse till Konungen angående meddelande av bestämmelser rörande rätt och plikt för statens funktionärer att anmäla sina iakttagelser av brister i författningarna m. m.

Vid uppsökandet av utvägar för att låta den undre världens, särskilt det oorganiserade landsbygdefolkets, livsbehov göra sig påmind och hörda, bör såsom det förefaller mig uppmärksamheten riktas på de lägre statstjänstemännen såsom en naturlig förmedlande länk i mångt och mycket.

De lägsta statstjänarna stå folket personligen nära och äro ofta utgångna ur dess egna led. I sin tjänsteutövning äro de också mera än den högre tjänstemannakåren i tillfälle att iakttaga befolkningens levnadsförhållanden i det lilla samt vinna erfarenheter om vad, som kan vara illa beställt såväl i sak som i form.

För närvarande är det emellertid så, att om en statens befattningshavare i sin praktik får ögonen öppna för ett nödläge eller brister i författningar eller sättet för deras tillämpning, tiger han merendels och låter det gå hur som helst. Någon framställning om rättelse sker sällan annat än undantagsvis merendels på omvägar. Det anses nämligen inom ämbetsverken, att en tjänsteman har att kallt tillämpa författningarna efter bokstaven. Om en underordnad tjänsteman skulle tillåta sig, att hos förman påkalla hänsyn till yppade missförhållanden eller förbättringar i verkens funktioner bleve detta oftast upptaget såsom en obehörig viktighet och kunde lätt vålla den framträdande obehag av skilda slag.

En sådan anda i funktionarismens arbetssätt kan icke verka annat än synnerligen improduktivt. Menige man, som aldrig blir hörd eller rådfrågad, får icke den handräckning han behöver och samhället får icke den valuta för avlönningarna till funktionärerna, som borde kunna påräknas. Den motvikt, som här i många fall skulle kunna vinnas till förmån för livet självt gent emot den industrialiserade högre ämbetsmannakårens kallsinnighet och oförstånd går också till spillo.

En förändring i detta system bör således anses synnerligen önskligt och ett icke oviktigt steg i den riktningen synes kunna vinnas genom att alla ämbets- och tjänstemän enligt sina reglementen tillades både rätt och plikt att giva akt på alla i livet och i författningarna framträdande sakliga brister, som möta dem i deras tjänsteutövning, samt att anmäla sina iakttagelser till överordnade. För att de senare ej skola undertrycka dylika anmälningar borde stadgas, att den som mottagit anmälningen ägde att insända en avskrift av densamma till vederbörande departement, där ett ganska nyttigt undersökningsmaterial på detta sätt kunde samlas.

Denna fråga förevar vid 1911 års riksdag och 1914 års senare riksdag. Vid sistnämnda tillfället tillstyrkte andra kammarens första tillfälliga utskott en skrivelse i anslutning till den väckta motionen, som emellertid liksom även utskottets hemställan jämväl berörde statsfunktionärernas utbildning i samhällslära och social etik. Debatten och omröstningen kom därigenom att så gott som uteslutande röra sig om den sistnämnda frågan. Frågan har också bragts på tal genom en vidlyftig motion i andra kammaren år 1917 om parlamentarismen och dess kontroll på sig själv samt även år 1921 i första kammaren, vid vilket senare tillfälle den dock blev alldeles bortglömd av tillfälliga utskottet för en annan fråga, som hade sammankopplats med densamma. Det visar sig således nödvändigt att framföra denna sak ensam uti motion för att lyckas fästa uppmärksamheten på densamma.

Det hemställes alltså:

att riksdagen måtte anhålla, att regeringen ville överväga, huruvida och i vilken utsträckning genom instruktioner eller annorledes statens funktionärer och i all synnerhet de lägsta befattningshavarne kunde tilläggas rätt och plikt att anmäla sina i tjänsteutövningen gjorda iakttagelser av brister i författningarna och erfarenheter om önskemål inom de verksamhetsområden, som deras tjänster omfatta.

Stockholm den 30 januari 1923.

Carl Lindhagen.